

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI
EESTI OPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

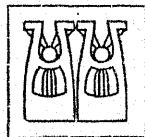

Nr. 22
4. AASTAKÄIK

NOVEMBER
1922

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

Nr. 22.

November 1922.

4. aastakäik.

SISU: Esimene Eesti kasvatusteadusline nädal. — E. Martinson. Ühiflane õpetus. — Aleksander Jakson. Rajariikide pedagoogiline konverents Riias 1922. aasia suvel. — Joh. Kiivet. Eesti Õpetajate Liidu 1922. a. tegevuskava. Koolitoast. Kirjandus. Arvustus. Esperanto alalt. Kroonika. Ajakirjandusest.

Esimene Eesti kasvatusteadusline nädal.

E. Martinson.

(Järg.)

Prof. dr. W. Schoenicheni ettekanne te aineks oli:

„Töö mõte loodusloolises õpetuses“.

Kooliloodusloo pääülesanne on vaatlusoskuse ravitsemine. Et siin õige seisukoht võtta, on vaja psühholoogiliselt analüüsida mõistet „vaatlus.“ Meie teeme vahet konstateeriva, kirjeldava ja leidva vaatlemise vahel.

Konstateeriv vaatlemine on vaatlemise kõige alam aste. See sünnib siis, kui õpilasele õpitava looduskeha või selle mudeli või pildi juures midagi näidatakse, või kui õpetaja küsimusega õpilase tähelepanu ühele, täiesti kindlale tunnusele juhitakse. Õpilase isetegevus on siin väga alla surutud, ta piirdub enamasti paljalt nõusoleku avaldamisega, fakti konstateerimisega, mingil juhutamisel aga ei ulata kaugemale kõigelihtsamast otsusetegemisest. Sellepärast tuleb n. n. „demonstreerivat“ õpetust, mis peajoontes baseerub selle astme vaatlemiskunstil ja mis kooliloodusloo õpetamisel veel, kahjuks, laialt tarvitusel, tulevikus äärmise süüdidusega piirata.

Kirjeldaval vaatlemisel nõutakse õpilasel, et ta iseseisva edasirühkimise teel ja temale ettepanud looduskeha (või pildi) kavakindla meeltega omandamise kaudu teatavast asjast enesele korraldatud kogukujutluse looks. Kui seda

laadi tegevus, mis kui õpilaste vaba töötamise avaldus loodusloolises õpetuses on kaugeleulatava ravitsuse väärt, häid tagajärgi peab andma, siis ei saa alguses läbi õpetaja juhtimiseta, kes ära määrab kirjeldamise kategooriad. Kui aga klass on juba kord õppind, missuguse kava järgi ta teatavad vaatlusobjekti — lehti, õit, tervet taime, putukat jne. — läbi töötama peab, siis tohib kirjeldava vaatlemiskunsti vabast käsitamisest kõige röömustavamaid tagajärgi loota. Teadagi, ei tohi neilt iseseisvalt läbitöötatud kirjeldusilt nõuda, et nad oleksid täiesti veata ja küllalt täielised. Kui need puudused on parandatavad vaba õppejutuajamise läbi, millel siin on ülesandeks tööd õigetesse roobastesse juhtida ja võrdlevat kokkuvõtet teha.

Vaatlemise kõrgem aste, *leidv vaatlemine*, on vaevalt sel määral äraõpitav, nagu seda on kirjeldav vaatlemine, sest oma täielikuks avanemiseks eeldab ta tundeteravat nägemisvõimet ja usaldusväärilist vormimälu.

Ikka leiduvad õpilased, kellel midagi „silma ei puutu“, ilma et need tarvitseksid olla nõrgema vaimuannetega õpilased. Leidva vaatlemise juures paistab silma kõrgekraadiline spontaansus: vaadeldava looduskeha võrdlemisest vormimälusse kogutud muljete abil omandab leidja nii õelda intuiitiivselt selle, mis on asjus ja nähtusis kõige iseloo-

mustavam. Loodusloo õpetuses avaldub see kunst juba üksiku objekti vaatlemisel, milles õpilane kindla pilguga pättunnused üles leiab ja kirjeldamiskäigule kui ka kategooriaile iseseisvalt kaju annab. Kõige viljakamalt võib aga leidvat vaatlemist käsitada paljude ning mitmelaadiliste looduskehade võrdleval uurimisel kui ka *loodusnähtuste* vaatlemisel. Need mõlemad tegevused nõuavad sellepärast koolis hoolsat ravitsemist. Praegusel ajal pööratakse veel liig vähe tähelepanu *bioloogiliste loodusnähtuste* vaatlemisele. Sellepärast olgu meie nõuded:

Loodusteaduslikud õpikäigud! Töö kooliaias! Koolivivaariumide (loomaaedade, kalatiikide jne.) asutamine! Iseseisvad vaatlemisülesanded õpilastele!

Aluseks vaatlemistegevusele, mis põhimõtteliselt kõik meeled — nägemise, kuulmise (linnuhääled!), kompamis- ning temperatuurmeele, haistmis- ja maitsmismeele (lillenektar!) — tööle rakendama peab, peavad olema eestkätt looduskehad ja loodusnähtused ise. Koolikogud ja -sissesääded peavad sellega kokkukõlas olema. Koolikogud peavad moodustama töötamis- ja tarvitamiskogud, s. o. neis ei pea olema ainult üksikud eksemplaarid, nagu sellest küll jätkuks demonstreerivale õpetusele, vaid asjadest, mis loodusloo õpetamisel tähtsad ja mitte rasked soetada pole, peab võimalikult igale õpilasele üks eksemplar vaatlemiseks või osadeks lahutamiseks valmis olema. Koolisissesääde peab — kuigi kõige lihtsamal kujul — sisaldama kõik nõutavad riistad loomade ja taimede vaatlemiseks, pottlille kultuuriks, idanemiskatseiks, füsioloogiliseks eksperimendideks jne.

Looduse kui püühallika kõrval on kõigil teistel n. n. näitlikkus-abinõudel kooliloodusloo õpetamisel ainult kõrvaline tähendus. Eestkätt maksab see pilte kohta.

Vaatlemistegevusel baseeruv vaimline töö seisab eestkätt otsuste fikseerimises, mille läbi vaatlemisel saadud tõsiasjade seisukorra kohta kindel seisukoht võetakse. Need otsused peab töötav klass iseseisvalt leidma ja formuleerima. Kui selle juures vaatlemistõsiasju bioloogilises mõttes järele katsuda tuleb, siis ei ole soovitatav otstarbekohasuse mõistet eriliselt esikohale tõsta. Kuna meie otstarvetest looduses midagi

ei tea, siis tuleb reaalelus esinevate vahetõrgete lihtsat edasiandmist eelista- da targutavale teleloloogia, mis nii kui nii ei sünni kokku rahvakooli õpilaste eelküpsemisajalise ja sellega siis ka veel täiesti mittefilosoofilise elueaga. Siit järgneb iseenesest, et looma või taime vaba konstrueerimine ümbritseva keskkonna tingimustest tühi sonimine on, mis ka siiski õigustatud poleks, kuigi ta pakuks eriti soodsa võitlusvälja töötava kooliklassi vabaks vaimliseks tegevuseks.

Kui on käsitusel suurem faktide materjal, siis võimaldub sagedasti n. n. bioloogilisi (seaduspärasuse) reeglid üles säada, mis vaadeldavaid üksiknähtusi süstemaatiliste, füsioloogiliste või ökoloogiliste vaatepunktide järgi korraldavad. Seda laadi puhtinduktiivseks reegliloomiseks on looduslooline õpetus otse kõrgemaks kooliks. Ja et see reegliloomise meetod sarnane on, mille järgi meie igapäises elus vahetpidamata juuretulevad kogemused arvustavalt korraldama peaksime, siis on see väga tähtis, kui meie õpilastele alatasa võimalust pakume nende oma vaba vaimlise tegevuse läbi endid induktiiviste mõttemetodide käsitamises harjutada ja selle juures omandada alalist valmisolekut senniseid kogemuslauseid revideerimisele võtma, niipea kui need uute tõsiasjade ees enam püsima ei saa jääda, millel on pärastises elus väga suur tähtsus. Ja sarnaseist juhuseist pole puudust. Sugu- võsa, klassi ja liigi tunnuste määramine; juurte, varte, lehe ja õie morfoloogia ning füsioloogia võrdlev uurimine; kindlate taimede formatsioonide ja nende kohanemistähtsuste uurimine; kindlate ökoloogiliste gruppide — nagu parasitide, külmääside, õelilide jne. — vaatlemine: kõik need näited pakuvad loodusloo õpetajale tervitatud võimaluse õpilasi induktiivses mõtteviisis harjutada. Puhttehniliselt on selle juures otstarbekohane asja nii korraldada, et mitmet laadi uurimismaterjal õpilaste vahel ära jaotatakse, kes siis vabas õppejutu- ajamises oma vaatlemistõsiasju võrdlevad ning kokku säevad ja sel viisil lõpulikult vaadeldavaist loodusobjektidest järeldatavate reegliteni jõuavad.

Kui vaatlev bioloogia on induktiivse kooliks, siis pakub eksperimentaalne looduslugu tabavat harjutust *konditsionaalses* (tingivas) *mõtteviisis*, s. o. kogu tingimusteala ja kõikide nende üksikeel-

duste hoolsas arvessevõtmises, millega on seotud teatava nähtuse ilmumine. Ka sellel mõtteviisil on igapäises elus — tagajärjerkuse või tagajärjetuse mõttes — kaaluv tähendus. Iga kavakindlalt korraldatud katse eel käib deduktioon, milles just tingimusteala täielikult läbi harutatakse. Iga katse saavutus nõuab nende tegurite valju kriitilist järeproovimist, millest ta tingitud. Mõlemad on tegevused, mida klass või õpilased vabas vaimlises töös ise täitma peavad, kui katselist looduslugu (s. o. eestkätt füsioloogias) ei taheta mitte paljalt riistadega ning katseainetega ümberkäimise tasapinnale alandada.

Kujutava ning käelise töö kohta, kuidas see õpilase vaimlismeelelise ja puhtvaimlise isetegevusega seotud peab olema, olgu siinkohal ainult mõned üksikud märkused, kuna sellest vastavas kirjanduses on küllalt räägitud. Kirjalikul kujutamisel pandagu suurt rõhku hoolsalt peetud vaatlemis- ning uurimisprotokollidele. N. n. „üleelamiskirjelduste“ kõrval, millelga sagedasti on liialdatud, on eriline väärtus puhtasjalisel, kindlate tõsiasiade alusel seisvail mahakirjutusil. — Joonistuslik tegevus peab ruumi andma eestkätt vabale iseseisvale kujutamisele looduse järele. Opetaja visangute joonistamine õpilaste poolt piirdugu ainult kõige hädatarvilikumaga. Põhjalik tõelisus — joonistamine, nagu see sünnib loodusloos, on nüüdisajal seda tähtsam, et joonistamisõpetus palju enam puhtkunstilisi vaatepunkte silmas peab. Ka peab õpilasi ergutama iseseisvale graafilisele kujutamisele. Sarnaseks tööks avaneb nimelt siis võimalus, kui loodus- ning maadeteaduse õpetuse juures põhjalikumalt tähelepanu pöördakse kodumaa majanduselule. — Päevapildistusalalt nõuab „sinitrükk“ kui ka pimekambrita pildistamine nii väikest kulu, et neid õpilastele pikema järeлкаalumisetä võib soovitada. — Modelleerimisel tuleb silmas pidada, et seda väljendusviisi võib ainult kehaliste asjade juures tarvitada. Pinnaliste objektide (lehtede, putukate tiivade jne.) kujutamiseks on joonistamise kui ka väljalõikamise tehnika enam kohane. — Lihtsate mudelite valmistamine klassi käsitööna on väärt, et seda hoolsalt käsitataks. Ometi ei tohi see tegevus niivõrd valdavaks saada, et ta's kogu looduslooline õpetus sisaldub. On vaja alati hoolt kanda, et päris käsitöötundidel õpilased,

kes on eriti huvitatud loodusloost, oma aega võiksid täielikkude bioloogiliste mudelite valmistamisele pühendada. — Tuleb tarvilikku äratust ja juhatust anda kogude loomiseks ja preparaate valmistamiseks. Nimetada võiks sel alal: lihtsat laadi herbaariumid (ka herbaariumid bioloogiliste vaatepunktide järgi korraldatud), putukate liigendamise (Insektenzergliederung), putukate bioloogilised kogud, kodumaa tiguude ning konnakarpide, viljade ning nende seemnete kogud jne. — Mõistagi, et õpilased aitavad akvaariumi, terraariume, pottlillekultuuri, koolikogusid kui ka kooliaeda sisse säada ja nende eest hoolt kanda.

Töömõttel loodusloo õpetuses on muuseas ka suur tähtsus ühiskondliku kasvatuse suhtes. Siin õpib ja harjub õpilane armastuse ning andumusega kooliorganismi teenistuses tegev olema, kui kollektsoonide ning vivaariumide sisseseadmine ning ülalpidamine tema tegeval kaasabil on sündind. Siin omandab ta — kui vaimliselt ning kehaliselt vabalt loova tööhiskonna liige, milles tööjaotuse ning differentseerumise põhimõtte enam või vähem kindlalt on läbi viidud — kindla, vastastikku üksteisest olenevuse kui ka ühiskondliku vastutavuse tunde, mis on põhialuseks tulevasele õigele riigikodanikule.

Prof. Schoenicheni loengute aineks oli veel:

„Seksuaalpedagoogika ja loodusteaduslik õpetus“.

Seksuaalpedagoogika on esimeses jões kasvatusteadusliku loodusteadusliku õpetuse osa on, kuuluvad šia: 1) elutekkimise põhialuste, eriti mõlema soo koostõju selgitamine, 2) väljaspool abielu sugulise ümberkäimisest tekkivate hädaohutude (suguliste haiguste) selgitamine.

I.

Elutekkimise põhialuste selgitamine peab sündima juba naiivses, eelvalmimis-lapseas ja peab ka sel ajal lõpetatama. Taimede tolmutamiskatsed, mida lapsed ise teevad, loomade eest hoolitsemine akvaariumides, terraariumides, insektaariumides jne., kus juures lapsed loomade suguelu tähele panna võivad, pakuvad selleks võimalusi. Õppetunnis võib signemise asjaolusid laiemalt käsitada (kalamarja kunstlik sugutamise,

munejad ja elavaid poegi sünnitavad selgrootolised, kukurloomad jne.). Inimese siginemise seletamisele üleminek ei ole soovitav. Noored tütarlapsed aga peaksid naisõpetaja käest juhatuset saama menstruatsiooni üle ja kuidas ennast sel perioodil tuleb hoida.

Valmimisajajärk ise on seksuaalsete küsimuste selgitamiseks kõige vähem kohane. Sellekohased arutused tohivad sel ajal ainult kõige kitsama raamides ja ainult nii sündida, et selle juures õpilastel soovimata mõtteühendused (asotsiatsioonid) esile ei tuleks. Mõnesugune juhatus ja näpunäide õpilasele üksikult võiks selles vanaduses võimalik olla, asja selgitamist tervele klassile tuleb aga kindlati eitada.

Kõrgemate, meil keskkoolide vanemas klassis on aga siginemise probleemi enam teaduslik selgitamine tingimata tarvilik. Kuna praktilistel bioloogilistel harjutustel ka loomade siginemise küsimust käsitatakse, siis võib ka siin tarvilisi seletusi anda. Kuid ka siin ei ole tarvis inimese vastavate elundite kirjeldamisele asuda. Ainult noored tütarlapsed peaksid jällegi sündsana õppejõu käest tarvilisi seletusi saama emaks saand naisterahva kehalise arenemise ja kohuste kohta.

Noortele inimestele, kes rahvakoolist elusse astuvad, peaks edasiharimiskool — samuti ka kõrgem rahvakool — seda pakkuma, mida neile rahvakoolis veel mitte pakkuda ei võidud.

II.

Mis teiseks, *suguhaiguste hädaohutude selgitamisesse* puutub, siis olgu ette alla kriipsutatud, et kool oma õpilastelt täielikku sugulist kainust — seksuaalset abstinentsi — nõudma peab. Tegelikult jääb see nõue, kahjuks, täitmata, iseäranis pärast kooli lõpetamist, nii et paljud noored inimesed, kes sagedasti kõige suurema kergemeelsusega seksuaalse elu kuristikku tormavad, hädaohus on suguhaigeteks saada.

Selgitus, mis noori inimesi tutvustab kaitseabinõudega suguhaiguste vastu, — umbes sarnane nagu seda sõjaväelastele antakse — jääb koolile niikaua vastuvõtmatuks, kunni ta oma kasvatusülesandest kinni peab.

Tuleb sellepärast teisi abinõusid leida. On soovitav suguhaiguste üle lihtsalt kui külgehakkavate haiguste üle kõ-

nelda. Kuna tiisikus on väga laiali lagunenud ja kuna taudide laialilagunemise hädaohut Venemaa poolt ähvardab, siis tuleb seda ainet nii kui nii põhjalikult käsitada, mis kõige paremini sünnib teha bakterioloogia sissejuhatuse juures, mis ka igas algkoolis võimalik teha on. Niisuguste arutuste raamides võiks siis ka kõrgemate (kesk-) koolide viimases klassis seletust anda tripperi- ja võibolla, ka siifilise haiguse sünnitaja ja nende haiguste nähtuste üle. Ei ole tarvilik, et selle juures õpilasi kirjelduste kaudu tutvustada avaliku ja salajase prostitutsiooniga. On küllalt sellest, kui selle pääle tähelepanu juhitakse, et vastavad haigused tekivad läbikäimisest mittepuhaste inimestega.

Selgitusi suguhaiguste üle ei või anda liialdatud hirmuäratavas toonis. Hoolas tähelepanu juhtimine on nooruse vastuvõtlikkusele palju rohkem tarvilik. Samal põhjusel ärgu antagu noortele ka mitte n. n. „selgitavaid ja nõuandvaid“ raamatuid lugeda.

Kogu loodusteadusliku õpetuse pääjooneks olgu õpilastes aukartuse kasvatamine oma enese keha vastu. Sellega on otsekohe arstiteaduse autoriteeti toetatud, nii et noored, kes pärast ehk ikkagi suguhaigust saada võivad, mitte abi ei hakkaks otsima ebaarstidelt ega iseäranisest, vaid kohe pööraksid asjatundjate arstide poole.

Kõigis seletustes, mis seksuaalküsimuses antakse, peab oskama väga suurt kasvatustakti pidada. Kes seda ei oska, see parem ärgu seda küsimust puudutagu.

Rõhutan veel kord, et *küsimuse selgitamine sugugi mitte veel õiget seksuaalset kasvatust ei loo*. See saajakse kätte vanemate ning õpetajate *eeskujul läbi, usaldava vahekorra läbi* kasvataja ja kasvatava vahel, kindlajoonelise *tahteharimise läbi, terve kehalise tegevuse läbi, hää kirjanduse läbi, vaheldava ning huvivärgitava tegevuse läbi vabadel tundidel ja kauni maitsekasvatuse läbi*.

Kes küsimusega üksikasjalisemalt tutvuneda tahab, sellele soovitab prof. Schoenichen lugeda raamatut: „*Einführung in die Sexualpädagogik*,“ Berlin, Mittler u. Sohn. 1920. a. väljaanne.

(Järgneb.)

Ühtlane õpetus*).

Aleksander Jakson.

„Kõige suurem metoodiline ja aineiline uuendus on see, et meie kõik probleemid püüame lapse varal lahendada”.

Meumann.

Vana vastandina on uus kool valmis kõik oma ülesanded lahendamatuina uurimisele ja käsitlemisele võtma. Tema ei tunnusta vana juure jäämist ja ei käi vanu radu mitte paljalt seepärast, et nad kasvatajale (õpetajale) kerged ja tuntud. Uue kasvatusese tööpõld ja uurimisobjekt on *lapse hing*. Uus pedagoogika ei alga tööd kasvatusese vahenditega, ainetega, ei ka muude abinõudega ja metoodidega, mis vanas koolis türaniliselt valitsesid, vaid *kasvatusese asjaga, lapsega*.

See tähendab vana pedagoogika täielist muutmist. Laste psühholoogiast algab uue pedagoogika tegevus.

Laste psühholoogia aga näitab kõige päält, et lapse hing (nagu ta kehagi) täisealise hingest erakorraliselt lahku läheb. See lahkumine on nii suur, et meil, täiskasvanuil, raske on endid jälle laste ilma säada või mõelda. Laste ilm ei ole see, mida meie omaks nimetame, vaid on meile võõraks jäänd ilm. Uuriv kasvataja leiab ikka uusi iseärasusi lapse mõttekujutuselus, fantaasias ja tahtmise sihtides. Sellest tekib veendumus, et lapse hingeelu on võimata täisealise hingeeluga mõõta. Seega on aine põhimõte, endise kasvatusese tugi, uues koolis tarbetu.

Peatugem siin mõnele küsimusele kostust otsides. Kes valis õppeained? Kasvataja (õpetaja), seega siis täiskasvanu. Kes korraldas ained ja säadis nad ühendusse? Jällegi täiskasvanu. Kelle vaim oli siis valitsev? Lõpulikult arenend inimeste vaim. Vanades kasvatusese (õppe-) plaanides leiame peaaegu igal pool ainult loogilise printsiibi, kõige paremal juhusel psühholoogilise printsiibi, see tähendab: täiskasvanu hinge-

elu järele säetud printsiibi. Kuhu on aga see tegur jäänd, mis lapse hinge najal ehitab? Seda faktorit ei võetudki arvesse. Ainest mindi välja, ainega lõpetati. Aine oli ühtlasi algus, abinõu ja lõpp.

Lapse hingeelu areneb teatavatel seadustel. Selle asja tähtsuse tunnustamine ja teostamine võib kogu kasvatusese ja õpetuse teisiti ehitada, kusjuures laste psühholoogia aluseks võetakse, lapse hinges loovad jõud ellu äratatakse.

Selle asja vaatlusel kergivad küsimused: Missugused omadused ja jõud on lapse hinges teatavas eas tegevad ning missugused abinõud ja juhused on kõige paremad lapse jõudude arendajad? Asjale lähedale astudes selgub, et lapse omaduste ja jõudude järele tuleb aine valida, järjestada ning korraldada. Ligemal tutvumisel leiame ka, et mõnda ainet liiga vara hakatakse õpetama.

Uus kool ei taha kultuuri varandusi valmitena kätte anda, mitte lihtsate, mehhaaniliste järeloomadustega osavusi külge harjutada, vaid igaihte omal jõul otsida ja leida lasta. Seega kasvatakse uue põlve rahvas, kes mitte ainult kultuuri kandja ei ole, vaid ka kultuuri looja. Sest kui kasvatus uutele sellekohastele radadele juhatakse, siis hakkavad tulevased põlved oma uut kultuuri looma: oma teadust, oma kunsti, oma haridust, oma usundlikke, kõlbuslikke ja kodanlikke mõisted ning seadusi. Kui koolis vastavaid jõude uue kultuuri edendamiseks arendatakse, kui noorpõlvele koolist selles sihis hoogu antakse, siis ei lõpe nende jõudude tegevus, koolist ellu astudes, vaid kestab oma sisemise jõu sunnil edasi. Aga loovaid jõude laste hingedes ellu kutsuda võib muidugi kasvataja, kelles eneses need jõud elavad ja kes oma tööst vaimustatud.

Praegune kasvatusese süsteem, mis liiga ühekülgne, vaimliselt formaalse hariduse annab, kitsendab, takistab, eksitab laste kehalist ja vaimlist arenemist. Paljudele paistab, et laste kasvatus na-

*) Autor tarvitab „üldõpetuse“ (Gesamttunterricht) asemel „ühtlane õpetus“. Kuna meil pedagoogiline terminoloogia veel pole kindlaks kujunend, siis jäätame autori oskussõna muutmata.

gu oleks võõriti säetud või viltu läind. Algõpetus on selles kõige rohkem süüdi, sest ebaõigesti teostatud algõpetuse läbi omas loomulises edenemises kängu jäänd lapsed kannatavad endiste, haridusele põhjapanijate poolt tehtud vigade all tuntavalt. Lugemist, kirjutamist ja koolikombel rehkendamist loeti kasvatusel algastmel pää-asjadeks, mille varal arvati last vaimliselt arenavat. Sellest vaatekohast nähtav eesmärk nõuab rohkem õppetunde, kui lastele kasuline oleks. Laste rahuliseks, terveks ja loomuliseks arenemiseks oleks vaja, et lugemine ja kirjutamine kooli-ea algusaastal mitte kõige tähtsamaks hariduse tegriuks ei loetaks, arvuteadust selles eas, aga ainult vaateõpetusena jagataks. On ju tõsi, et lugemise ja kirjutamise oskus avab küll vaimuvara aida ukseid, ent kooli-easse jõudnud laps ei tarvita veel vaimutoitu sel näol, nagu see raamatutesse talle pandud.

Loomulisemalt, paremini arendab last ühtlane õpetus, õpiaineteks jagunematu õpetus (õpetus, mida mitte üksikute distsipliinide näol ei anta), mis hää ilmaga igal võimalusel õues, „vabas“ õhus tahab tegutseda, paha ilmaga aga toas toimetab. Ühtlane õpetus ei tunne seesugust õpetuse jaotust aineteks, nagu meil pea igal pool tarvitata, ta ei tunnusta seda õpetuse laadi, mis jaotab inimest (s. o. last) hariiva materjaali üksikdistsipliinideks, õpeaineteks, millest iga tunnis iseainet õpetatakse peaaegu puhtal kujul. Ühtlane õpetus aga võtab teatava, laste hingeomadustele vastava juhtumuse, elamuse, igapäise elu ilme jne., mille käsitlusel lapsed omandavad kõik hariiva materjaali. Teiste sõnadega öeldud: lapsed elavad nii, et nad sellega ühtlasi õpivad. Ühtlase õpetuse näol valmistatakse lapsi kõige paremini edaspidisele koolitööle, mis nende käes siis ka palju jõudsamini edeneb, sest keha on lastud loomuliselt areneda, selle mõistus on ka tugevam ja terasem, selle vaim kergem.

Kaua aega kasvatustööd tehes on paljud näind ja ümberlökkamatumaks tösi-asjaks tunnistanud, et neil lastel, kes kümnenda eluaastani mängides ehk vabalt lapse kombel elades on omale praegusel ajal selles eas nõutavad algusteadmised ja oskused omandand, on kõrgem arenemisgraad, sügavamale tungiv loomulik mõistus, ärksam ja tugevam vaim,

kui teistel nende ealistel, kes koolis (s. o. „õppe“-koolis) oma teadmised ja oskused saand.

Asi on nii suure tähtsusega ja tõsine, et praegusel alguse ja uuenduse ajal Eestis, temast ei või mööda minna.

Agaga mitte venelaste kombel ei taha me uuendada, vaid katseid teha, et inimese kasvatust paremale alusele säada. Katsetel korjatud kogemused tehkem meie oma Eesti uue kasvatusel aluseks. Õpetaja, kes mitte paljalt käsitööline pole, ei taha ning ei või vanade puuduliste kasvatusviisidega nõus olla. Meumann, Lay, Wetekampi, Pabsti, Lehmensicki, Leipzigi ja Berliini õpetajate Ühingu ja paljude teiste uurimisi ning katseid oleks ülearu siin väideta nimetada. Uusi kasvatusel metodeid tuleb ka meil eestlastel ise otsida ja luua. Selleks võiks asutada mõne (paari või kolmekümne) kooli juure katseklassid, mille õpetajad tegelikult uusi teid leiaksid, mis hõlpsamini eesmärgile viiks, kui vanad ja võõrastele järeleaimamised ning Eesti vaimule võõrad.

Kui keegi tahab mingit katset teha, siis märgib ta peajoonis omale tee, mis eesmärgile viib. Mõne üksiku etteteatava ilme tähendab ta ka üles, kuid viimseni üksikasjani ja peensuseni on tal võimata oma plaani kokku säada, sest ta teeb ju *katset*. Ta ei tea, millega ta asja käsitlusel võib kokku põrgata, ta ei tunne takistusi, mis aimamata võivad ilmuda ja mida peab kõrvaldama.

Katseklassid oleksid alljärgnevatel alustel asutatavad:

I. Katseklasside õpilasiks võetakse esimese kooliaasta lapsed, kes enne kuskil pole koolis käind.

II. Üks õpetaja kasvatab oma klassi 3 aastat järgimööda.

III. Sääli juures on ta kohustatud kolmanda klassi eesmärgile jõudma.

IV. Sellele eesmärgile püüdmises jäetakse õpetajale õigus vabalt valida õpematerjaali ja selle käsitlusviisi, sest ta õpetab *ühtlase õpetuse* näol. Teistesõnadega: Katseklassi õpetaja on vaha muile õpetajaile kohustuslikust õppeplaani ja tunnikavast kolme aasta vältsusel.

Väga soovitav ja tulus on, kui katseklasside õpetajad võiks sageli kokkuttulla ja vastastikku teineteisele nõu anda, omast tööst kõnelda. Muidugi teada, et katseklasside õpetajatel *peab selge olema*, kuidas kujuneb muudetud või

uus õpetus, see ühtlane õpetus; pääle selle peab neil ka armastust ja vaimustust olema lastekasvatuse alal tööd teha.

Silmas pidades oma eesmärki ja teed, mida nimetatakse ühtlane õpetus, mis sellel lapse arenemisastmel kõik võimalised ja kehalised jõud tööle paneb, uuen-duse vaimustatud poolehoidjad teevad tänuväärt töö ja seletavad mitmed küsimused, mis tänini tumedad olnud. Katseklasside õpetajail on metoodide vabadus, neilt ei nõuta üksikute õpetusteemade ülessäädmist ja õpekavade järele käimist, ei ka vahe-eesmärkidele jõudmise aja kindlaks määramist. Igal algusastme õpetajal on tingimata tar-

vis oma õpilasi *põhjalikult* tundma õppi-da, sest siis võib ta *laste huvide piirkon-nas* olevaid aineid käsitada, neid *laste-kohaselt* kasvandikkudega läbi töötada. Seda võimaldab õigesti korraldatud va-ba *ühtlane õpetus*, mida edaspidi üksik-asjaliselt loodan selle lehe veergudel käsitada võivat. Kui aga laste vaimline küpsus nii kaugele on edenend, et õpe-tust mõnes aines üksikdistsiplinina võib jagada, siis muutub õpetus s. o. käsit-lusviisid järkjärgult laste arenemise ko-haselt.

Sarnaseid katseid tegid ka Leipzigi linna õpetajad. Otsigem, siis leiame, katsugem, siis saame kätte. —

Rajariikide pedagoogiline konverents Riias 1922. aasta suvel.

Joh. Küvet.

18. ja 19. juunil s. a. peeti Riias Läti õpetajate algatusel rajariikide peda-googiline konverents, millisest osa võt-sid Soome, Eesti, Läti ja Leedu õpetaja-te esitajad. See oli esimene sarnane nõupidamine Venemaast lahku löön-d rajariikide vahel ja tema ülesandeks oli esimeses jões vastastikkuse informatsiooni andmine ning selle kõrval niisu-guste koolisse puutuvate küsimuste aru-tamine, mis elavat läbikäimist rajariiki-de vahel aitaks edustada ja alal hoida.

Konverentsist võtsid osa neli esitaja-t Lätist, neli Leedust, kaks Soomest ja kašs Eestist. Pääle selle viibisid kon-verentsil Läti haridusministeeriumi kõr-gemad ametnikud ja mitmesuguste kul-tuurasutuste esitajad, kes aruannetega esinesid. Muude seas tervitas konve-rentsi Läti haridusminister prof. Tauge. Päevakorras leiduvaist punktidest jõuri läbi võtta: kooli süsteem, koolivalitsus õpetajate ettevalmistus ja aineline seisukord, õpetajate organiseerimine ja haridus väljaspool kooli — igas riigis, kelle esitajad konverentsist osa võtsid.

Toome kokkuvõtte laialisema täht-susega punktide neist osadest, mis meie naaberriikidesse puutuvad.

Koolisüsteem, õpetajate ettevalmistus ja aineline seisukord.

L ä t i.

Praegu maksev haridusseadus võeti eelparlamenti poolt 1919 aasta dets.

kuul vastu. Selle seaduse järele on üldiseks sunduslikuks õppeajaks 6—16 eluaasta, või aeg 6. eluaastast kuni sundusliku algkooli kursuse lõpetamiseni.

6—8 a. koduõpetus;

8—14 a. põhikool (algkool);

14—18 a. üldhariduslik keskkool ja kutsekoolid.

Nii siis kestab ühtluskooli kursus, kui koduõpetust arvesse ei võeta, 10 aastat. Pea kõik koolid on ühisõppeasu-tused: on ainult üks keskkool, mis mää-ratud ainult poisilastele, ja üks, mis määratud ainult tütarlastele. Konfessio-naalsed koolid ei ole seaduses ette näh-tud. Kooli ühtlust rikub asjaolu, et va-litsus annab seadusi, mille järele kesk-kooli juures võib avada kaks etteval-mistusklassi. Keskkooli lõpetamisel ei ole eksami, kuid neil lõpetajail, kes astuvad ülikooli, tuleb lõpetamisel eksam teha. Selle korralduse tagajärg on, et kõik lõpetajad eksami teevad.

Õpetajate seminaari, ehk, nagu teda Lätis nimetatakse, instituudi kursus on ühe aasta võrra pikem, kui harilik kesk-kool — kestab seega nelja aasta asemel viis. Keskkoolile järgnevad ülikool 11 teaduskonnaga, kunstide akadeemia ja konservatoorium.

Põhikool ei ole tegelikult veel kuue-aastane; suurem osa koole on nelja-aastase kursusega, on ka kolmeaastase kursusega koole. Kuueaastasele põhikoo-

lile võib järgneda kaheaastane täiendus-
kool, mis ka mitmes kohas on teostatud.

Keskkoollide tüüpidest on:
reaalkoolis 1 sundusl. võõras k. (Saksa
keel),
gümnaasiumis 2 sundusl. võõrast k.
(üks neist Ladina k.),
realgümnaasiumis 2 sundusl. võõrast k.,
õpet. instituut 1 sundusl. võõras k. (soo-
vitakse Inglis k.).

Saksa keel näib olevat esimesel ko-
hal. Sunduslikkude tundide arv on õpi-
lasele 36 nädalas. Õpilasi tegelikult ku-
ni 50 klassis, normiks on aga 40.

Algkooli õpetajate ettevalmistamine
kestab ühe aasta kauem keskkooli kur-
suse kestusest, keskkooli õpetajad õpi-
vad ülikoolis, kus on peadagoogiliste ai-
nete jaoks eriõppetoolid. Õpetajate puu-
dus mõlemal astmel on suur.

Õpetajate palk pea samasugune, kui
Eestis (algkoolis 6000 rbl. ümber, keskk-
koolis 8000—10.000 rbl.); keskkoolis
kallim, kuid puudub korter ja aiamaa.

Soome.

7—8 eluaastani kestab koduõpetus.
nõnda nimetatud eelkool, kus õpetavad
lastevanemad või rändajad õpetajad.

9—13 a. kestab põhikooli kursus,

13—15 a. kestab kõrgema k. kursus.

Kokku oleks siis algkooli õpetust 5
aastat, kui eelkooli arvesse ei võta, ja 3
aastat, kui eelkooli aeg ühes arvata.
Algkooli kursusele järgnevad rahvaüli-
koolid ja mõnda liiki kutsekoolid, kuid
viimastesse võib ka enne kõrgemat alg-
kooli astuda. Samuti algab keskkooli
kursus juba 3-st õppeaastast (eelkool ei
ole arvesse võetud), minnes lahku alg-
kooli kursusest ja kestes nii reaalkooli
klassilises gümnaasiumis 9 aastat. Nii
ei ole fiin ühtluskool veel leidnud teosta-
mist. Terve õppeaja kestus (ilma eel-
koolita) teeb 11 aastat.

Täielise keskkooli õpetajad pääse-
vad ülikooli ja politehnikumi; tehniku-
mi ja kõrgemasse tööstuse kooli võib
aga kolm klassi enne lõppu sisse saada.

Õpetajate ettevalmistamiseks kõrge-
ma algkooli tarvis on 5 õppeasutust,
alama algkooli tarvis 2 õppeasutust.
Algkoolis õpetatakse ainult emakeelt;
keskkoolis päälle selle eriti Rootsi ja siis
Saksa keelt.

Algkooli õpetaja algpalk linnas on
1400—2000 Soome marka kuus. kuna
see 15 aasta jooksul kõrgeneb 30% võr-

ra. Algkooli õpetaja annab 28 tundi nä-
dalas.

Keskkooli õpetajate palgad on kau-
nisti kõrgemad — oleneb tundide ar-
vust. Üldse on palgad tuntavalt kõrge-
mad, kui Eestis.

Leedu.

7—11 eluaastani õpib laps väikses
(alamas) koolis; see kursus on praegu-
sel ajal kõigile sunduslik.

Sellele järgneb keskmine kool 11—15
aastani, mille kursus kavatsetakse teha
sunduslikuks tulevikus.

15—18 aastani — suure kooli (kõr-
gem aste) kursus, millele järgneb üli-
kooli oma. Keskmise astmele järgne-
vad, päälle nimetatud suure kooli, veel:

õpetajate seminaarid — 4 aastat,
tehnikakool — 4 aastat,
maamõõtjate kool — 5 aastat.

Kavatsetakse asutada klassiline
gümnaasium, mille kursus järgneks õi-
se alamale astmele ja mille kursus kes-
taks 8 aastat. Samuti on kavatsusel
gümnaasiumi täiskasvanuile.

Võõrastest keeltest on esimesel ko-
hal Saksa keel.

Õpetajate puudus on väga suur. On
väga palju kutseta õpetajaid. Õpetajate
ettevalmistamiseks ja nende hariduse
tõstmiseks avatakse kursus.

Õpetajate palgad on viletsad. Arve
ei ole mõtet tuua, sest et rahakursi muu-
tuvuse tõttu nad praegu vananenuiks tu-
leks lugeda. Eestiga võrreldes on aga
palgad märksa vähemad.

Koolivalitsus.

Läti.

Haridusministeeriumi juhivad minis-
ter ja tema abi. Iärgmine instants on
koolide päävalitsus (departament) ja
selle kõrval vähemusrahvaste koolide
juhatajad. Viimased alluvad ministrile
ainult osalt ja võivad mõnel puhul isegi
ministrite kabineti istangutest osa võt-
ta. Üldise koolide inspeksioonile allu-
vad vähemusrahvaste koolid ka ainult
osalt. Kõige selle tagajärjel on nende
kooli korraldused mitmeski lahkumine-
vad Läti koolide omast.

Koolide päävalitsus jaguneb kolmeks
osakonnaks: algkoolide, keskkoolide ja
kutsekoolide osakonnad.

Rahvakoolide osakonnale alluvad 19
rahvakooli inspektori ja kohalik kooli-
valitsus. Inspektsiini suhtes on koolid

vastavalt ringkondadesse jaotatud. Pääle inspektorite on ametis veel instruktorigid eriainete tarvis; neid on vähe ja nende tegevuspõlluks on terve maa.

Kohalikuks koolivalitsuse orgaaniks on koolinõukogu kohaliku omavalitsuse juures.

Soome.

Kultuurministeeriumile alluvad: 1) koolide valitsus, 2) ülikool, 3) kirik, 4) kunstide ja teatri valitsus.

Koolide valitsusel on järgmised osakonnad: 1) Rootsi rahvuskoolid, 2) kõrgemad (kesk-) koolid, 3) rahvakoolide inspeksioon, 4) vaba kultuurtöö (haridus väljaspool kooli), 5) lastekaitse (lastekodud, -sõimed j. m.).

Rahvakoolide inspeksiooni osakonda kuuluvad inspektorid, vastavalt eriaine-tele. Inspeksiooniosakonnale allub otsekohe rahvakool.

Iga aasta peetakse n. n. koolide riigipäeva, millest osa võtavad koolivalitsus ja õpetajad: 15 kõrgemate, s. o. keskkoolide, 20 algkoolide ja 6 rahva-ülikoolide poolt.

Otsused on teatud küsimustes lõpulisel, teistes küsimustes nõuandva tähtsusega.

Leedu.

Ministeeriumi eesotsas on minister ja tema abi. Ministriile alluvad päevalitsuste direktorid. Päevalitsusi on kolm: üldasjade, alghariduse ja keskhariduse päevalitsused.

Alghariduse päevalitsusesse kuuluvad õppeosakonna juhataja, õppeinstruktorigid ja kultuur-hariduse osakonna juhataja. Alghariduse päevalitsusele allub vastava valla kultuur-hariduse komitee ja viimasele vastava kooli komitee.

Õpetajate organisatsioonid.

Läti.

Õpetajate organisatsioonid tõusid elu 1917^a.

Professionlaalses õpetajate liidus on praegu 70—75% õpetajaist (3000 ümber).

Osa Riia linna ja maakonna õpetajaist on sellest liidust lahkund ja loond uue liidu, mille liikmete arv 200 ümber

Samuti sünnitasid keskkoolide õpetajad oma eriliidu — liikmeid 500 ümber. Viimastest on aga mitmed samal

ajal ka profess. liidu liikmed. Uue liidu asutajad süüdistavad üldist professionaallitu pahempoolsuses.

Läti õpetajail ei ole seega üldiseid, terve õpetajaskonna koosolekuid, samuti ühtlasi väljaastumisi selle või teise mõtte teostamiseks. Ka ei ole õpetajaskonnal mõju haridusministeeriumis ega saa tema toetust valitsuselt, sest et haridusministeerium ühtegi kolmest liidust ei võta kui õpetajaskonna esitust. 1922 aasta suvel oli juhus, kus kõik kolm liitu ühinesid Riiga külla sõitnud Eesti õpetajate vastuvõtmiseks.

Õpetajaid, kes ei kuulu mingisse liitu, on 25% ümber. Suur liit annab välja raamatuid ja mõnel ajal andis välja pedagoogilist ajakirja.

Soome.

Soomes on kaks algkooli õpetajate liitu: Soome õpetajate liit, millel 3000 liiget — 66% kõigist õpetajaist ja Rootsi õpetajate liit, millel 750 liiget. Soome õpetajate liit annab välja raamatuid ja õpetajate lehte.

Keskkooli õpetajad ei ole oma vahel liitu koondund.

Leedu.

Leedu õpetajate liitu on koondund vabameelsemad õpetajad. Liit annab välja oma ajakirja. Liidul on 333 dess. maad mõisa tarvis, on oma sanatoorium. Maakondades on osakonnad.

Pääle selle on olemas teine — kato-liigi usuliste õpetajate liit, liikmeks enamasti naisterahvad; liikmete arv 400 ümber.

Kultuurhariduslik tegevus (haridustöö väljaspool kooli).

Läti.

Riias töötab rahvaülikool, mis Moskva endise Schanjavski nimelise vaba-ülikooli kava järele korraldatud. Kuula-jaiks on pääasjalikult ametnikud.

Haridustöoks rahva seas ellu kutsutud ja suurte toetustega varustatud kultuur-haridusline fond reklameerib en-nast laialt, kuid tegevus ei vasta alati reklaamile. Selle fondi kulul ülalpeeta-vaist seltsidest õpetajad palju osa ei võta. Teises sama ülesandelises seltsis „Kultuurhääles“ töötavad õpetajad kaa-sa.

Soome.

Haridustöö väljaspool kooli on sea-

tud väga laialisele ja süstemaatiliselt välja töötatud alusele.

Kõige päält on terve rida 100—150-tunnilisi kursusi loengutega ja töödega põlluteadusest, käsitööst j. m.

Rahvaülikoole on 50 ümber, 240 õpetajaga ja umbes 2500 õpilasega.

Õpitakse ajalugu, põlluteadust, käsitööd j. m., — kuid selle juures ei kannan kool mitte keskkooli laadi. Õpilaste vanadus 18—30 a. ümber.

Käsitööde õppimiseks on määratud käsitööinstitiudid täiskasvanuile.

Pääle selle korraldatakse õhtukursused üksikute ainete ja võimiste (aritmeetika, keeled, joonistamine j. n. e.) õpetamiseks, niisama ka vaieluskoosolekuid. (Helsingis üksi aastas üle 500 loengu).

Leedu.

Haridustööl väljaspool kooli on esialgseks ülesandeks — korralikult lugema õpetada. Pea iga kooli juures on õhtukursused täiskasvanuile, kulud kannab valitsus. Sõjaväelased õpetajad töötavad sõjaväelaste koolides — kulud kannab samuti valitsus.

Haridustegevuses väljaspool kooli töötab veel n. n. küttide liit — eraalgatusel ja kulul; käesoleval aastal saab ka valitsuselt toetust.

Maakonna agronoomid korraldavad üksikuid loenguid põllumajanduse üle.

Enne sõda oli maal kaunis suur arv raamatukogusid, kuid sõja ajal on need lagunend, raamatud kaotsi läind jne. Sõjaaeg on aga suuresti kaasa aitanud teatrite edenemisele külas.

Konverentsil vastu võetud otsused.

Loetakse tarviliseks asutada konverentsist osavõtjate maade õpetajate liitude juure informatsioonibürood (või varustada liitude bürood sellekohaste ülesannetega) — kirjaliku läbikäimise otstarbel rajariikide õpetajaskondade vahel. Bürood saadaksid teineteisele kõik liidu trükitööd, perioodilised väljaanded, aruanded ja teated õpetajate kongresside kohta, mis tulemas, samuti koolielus väga tähtsate sündmuste kohta.

Läbirääkimise keeleks liitude vahel peetakse Saksa keelt kõige kohasemaks, sest et see mitmel maal esimeseks vöö-

raks keeleks koolis kujunenud. Sääb, kus küsimus Saksa ja mõne teise võõra keele esimese koha asjus lahtine, võiks läbikäimise võimaldamine rajariikide vahel olla üheks motiiviks Saksa keele ka-

suks. Peetakse soovitavaks, et naabririikide õpetajate kongressidele külalistena saadetakse saadikuid, kes vastava rahva keelt tunnevad.

Otsustakse rajariikide pedagoogilisi konverentsisid pidada perioodiliselt iga aasta — kordamisi selle ja teise maa pealinnas. Järgmine konverents otsustati pidada 1923 aasta suvel Tallinnas. Soovitav, et konverentsi aeg oleks kõrvuti kas õpetajate kongressiga või mõne rahvusliku pidustusega (Tallinnas laulupidu), missugune asjaolu pakuks juhust külalistele tutvunemiseks rahva kultuureluga üldse.

Kokkuvõte.

Rahvusvaheliste pedagoogiliste nõupidamiste tähtsus on väljaspool kahtlust. Koolikorraldus on igal maal kujunenud rahvuslistel ja ajaloolistel alustel isesuguselt. Koolil on aga ülesandeks kasvatada mitte ainult teatud rahva liiget, vaid üldse inimest. Viimase sihi saavutamiseks on palju teid. Ka nende viimaste poolest võivad lahkned koolikorraldused üksikute rahvaste vahel. Informatsiooniks kooli olude ja saavutatud resultaate kohta ning nende resultaate hindamiseks pakuvad võimalust ülalkirjeldatud konverentsid.

Suurima kasu omandavad konverentsist arusaadavamalt selle maa õpetajad, kus konverents antud ajal peetakse, sest konverentsi koosolekud on lahtised ja osavõtmine igal õpetajal võimaldatud. Sarnane juhus korduks igale riigile, kui nelja rajariiki arvesse võtta, iga nelja aasta järele, meile Eestis aga tuleks esile eesoleval suvel, iseäranis, kui konverentsi õpetajate kongressiga või laulupeoga üksteisele järgneval ajal peetakse.

Et aga ka sellel puhul, kui vastava maa õpetajate liit konverentsile ainult saadikud võib saata, s. o. kui konverentsi asupaigaks naabririik, konverents omandaks laialisema tähtsuse, on tarvis, et õpetajate kongressidel ja päevadel esinetaks aruannetega hariduse ja koolitöö üle naabririikides ja sellekohaste kirjeldustega ajakirjanduses.

Eesti Õpetajate Liidu 1923. a. tegevuskava.

E. Martinson.

Eesti kooliuuenduse alal on õpetajaskonnal, eriti organiseeritud õpetajaskonnal, olnud tähtis ülesanne täita. Meie kooliuuendus on õieti organiseeritud õpetajaskonna visa töö saavutus. Uuenduste alal on kõige päält välja töötatud väline raam (kooliseaduste, määruste ja tunni- ning õppekavade näol), millesse tuleb mahutada tulevane Eesti kool. Kuid on ka tegemist tehtud kooli sise-elu küsimuste lahendamise, kuigi kooliuuendustöö algul need küsimused paratamata asjaolude tõttu mitte täiel määral käsitlemist pole leidnud.

Nüüd, kus meie kooli päämised piirjooned tõmmatud, tuleks Õpetajate Liidul *kasvatuse küsimuste lahendamine* rohkem esirinnale nihutada. Küsimusi on siin teadagi — väga palju. Lahendamisele õpetajate koosolekul, eriti õpetajate kongressil, tuleksid võtta kõige aktuaalsemad küsimused. Üks sarnaseist küsimusist on *usuõpetuse küsimus*. Selle küsimusega on tegemist teind poliitilised erakonnad. Ta on laineid löönud laia rahvakihtide hulgas. On arvamsi avaldatud, Liit ei peaks usuõpetuse küsimust kongressi päevakorda võtma: tekitaks asjata lahkeliidid rahva ja õpetajaskonna vahel pärast seda, kui rahvahäätetus arvatavasti usuõpetuse koolile sunduslikuks on teind (teatavil tingimusil). Niisugust jaanalinna poliitikat meie õigeks ei pea. Õpetajaskonnal peab olema kõlblist julgust: avalikult öelda, mis pedagoogilisest seisukohast usuõpetuse kohta öelda on, olgu see otsus usuõpetuse poolt või vastu.

Teine küsimus on kooli *kõlblise kasvatuse küsimus*. Ka see küsimus on suuri laineid löönud. On süüdistatud õpetajaskonda, et ta kõlblistele küsimustele vähe rõhku pannud. Usuõpetuse väljatõrjumisega algkooli õppekavast olevat sinna tühi koht jäetud, kuna usuõpetuse asemele moraaliõpetust ei ole võetud. Rahva kõlblus aga olevat selle läbi suures hädaohus. Ka selles küsimuses peab õpetajaskond oma seisukoha avaldama.

Karskusküsimus nõuab meie rahva elus ikka enam ja enam üldist tähelepanu. Karskusküsimus on aga suurel määral kasvatusküsimus. Õpetaja kui rahvakasvataja ei tohi sellepärast selles

küsimuses passiivseks päältvaatajaks jääda. Õpetajate Liit on ametisse pannud karskuskasvatuse instruktoreid, kes, töötades kontaktis karskuse keskoimkonnaga, kooli kasvatuse õpetuslist külge karskuse mõtte huvide seisukohast tõsta püüab.

Noorsoolikumise, kooli tervishoidlike tingimuste parandamise korra küsimused on ka väga tähtsad ja aktuaalsed.

Kõiki neid küsimusi tuleks õpetajaskonnas harutada ja peaks eeloleval üldisel õpetajate kongressil nende kohta enam-vähem kindel seisukoht võetama.

Metoodilised ja üldse õpetuslikud küsimused tuleksid lahendada *õpetajate päeval ja üksikute õppeainete õpetajate kongressidel*. Eeloleval aastal võiks korraldada ühe õpetajate päeva ja paar-kolm üksikute õppeainete õpetajate kongressi (emakeele, loodus- ning maateaduse ja käsitöö õpetajate kongressid).

Kasvatusteadusliku kirjanduse ja õppeabinõude soetamise eest hoolitsemise alal ei saa Liit majanduslisel põhjusil mitte palju ära teha. Ajakirja „*Kasvatuse*“ väljaandmine on sel alal vast Liidu kõige tähtsam ülesanne. Kuid Liidu juhatus peaks kontaktis olema asutustega, kelle otsekohene ülesanne on koolile kirjanduse ja õppeabinõude soetamine, ja valvel olema, et meie kooli olulisemad nõuded silmas peetaks ja hääd koolikirjandust ning tarvilikke õppeabinõusid soetataks.

Õpetajate edasiharimise küsimuse lahendamine leidku ka aset Liidu tegevuskavas. Ka sel alal ei saa Liit ainelist põhjusil ise otsekohe palju ära teha, kuid tema ülesandeks olgu hoolitseda, et seda küsimust tegelikult lahendataks kooli ja õpetajaskonna huvide seisukohalt. Siiski võiks selle küsimuse lahendamiseks Liit ka otsekohe midagi ära teha. Käesoleval aastal peeti ära esimene kasvatusteaduslik nädal (Saksa keeles). Tuleks tõsiselt kaalumisele võtta, kas ei oleks võimalik üldise õpetajate kongressi järele, mis vist enne kooli algust pidada tuleks, sest laulupeo ajal on see arvatavasti võimata — ära pidada *teine kasvatusteaduslik nädal*, kus algkooli tähtsamate õppeainete õppeviisid käsitataks töökooli seisukohast.

kuivõrd see meie oludes võimalik ja soovitatav oleks läbi viia.

Käesoleval aastal alatud koolitöö kohta *õige informatsioon ja statistiliste andmete kogumist ja selle kasutamist* kooli ning õpetajaskonna huvides tuleks ka eestuleval aastal veel järjekindlalt teostada. Seltskonnale õige informatsiooni andmine ja *kooliuuenduse põhimõtete selgitamine* on tähtsam abinõud kooli seltskonnale lähendamiseks. Seks otstarbeks tuleksid ära kasutada ka *kohalised koolinäitused*.

Kas eestuleval aastal suudame toime panna *üleriiklise koolinäituse*, on väga küsitav. See nõuaks väga palju ja kavalikindlat eeltööd ja tuleks vist 1924 a. päale edasi lükata. Seks ajaks on meil ka rohkem kogemusi koolinäituste korraldamise alalt ja andmeid meie kooliuuenduse teostamise kohta.

Sidemete loomine ja hoidmine välismaa õpetajaskonnaga peaks ka eesoleval aastal Õpetajate Liidu töökavasse kuuluma. On kavatsusel laulupeo eel Tallinnas ära pidada *II. rajariikide õpetajate konverents*, millest osa võtaksid Eesti, Soome, Läti, Leedu ja Poola õpetajaskonna esitajad. Pääle esitajate võiksid ka teised asjast huvitatud õpetajad konverentsist sõnaõigusega osa võtta. Päevakorras oleks pääasjalikult informatsioon rajariikide kooli sisemise korralduse ja kasvatusõpetuslise külje kohta. Pääle konverentsi kaudu sidemete loomise tuleks *kirjalikult ühendusse*

astuda tähtsamate kultuurrahvaste õpetajaskonnaga ja neilt informatsiooni muretseda nende koolikorraldustöö kohta.

Üheks tähtsamaks Liidu ülesandeks tuleb pidada *õpetajate kutsehuvide kaitstmist üldse, eriti aga tuleks*: a) selle järel valvata, et uute seaduste maksmapanemisel ja maksvate muutmisel ka kooli ning õpetajaskonna huvid silmas peetaks, b) tarvilikke samme astuda seadusevastaselt ametist tagandatud Liidu liigete kaitmiseks, c) luua Liidu juures õpetajate toetuskassa ühes juriidilise bürooga.

Suurem osa meie õpetajaskonnast on väliselt organiseeritud. Meie sisemine organiseerumine jätab aga nii mõndagi veel soovida. *Õpetajaskonna organiseerimistöö süvendamine* olgu Liidu lähem ülesanne. Eriti tuleks sel alal silmas pidada ühingute ning liitude töökorralduse ja õpetajate kutseeetika põhijoonte loomist ning maksmapanemist.

Need oleksid lühidalt Õpetajate Liidu lähema aja töökava pääjooned. Üldiselt peaks aga Liit endiselt *valvel olema, et meie koolipoliitika ajamisel ei kannataks kooli ja õpetajaskonna huvid*.

See tegevuskava on minu poolt esitatud Liidu juhatusel, kes ta sanktsioneeris. Õpetajate liitudel ja ühinguil tuleks ta läbi harutada, et võimalik oleks Asemikkude Kogu koosolekul tema kohta lõpulik seisukoht võtta.

Koolitoast.

Õpilaste omavaheline kohus.

Läind õppeaastal korraldasime koolis ankeedi. Ankeedil seisis muude seas küsimus: mis sulle koolis ei meeldi? Sellele küsimusele anti mitme õpilase poolt vastus: söimamine. Haarasin sellest õpilaste eneseavaldusest kinni ja võtsin nõuks söimamise kaotamiseks õpilaste isetegevuse ära kasutada. Lasksin õpilaste koosoleku kokku kutsuda. Osavõtt neist koosolekuist on alati elav. Õpilastest oli koosoleku juhataja ja sekretäär. Viimase tegevus seisis küll ainult selles, et tahvlile tarvilisi märkusi tegi.

Koosolekule andsin ülesandeks abinõusid leida söimamise kaotamiseks. Jõudsime otsusele, et tuleb valida kohus.

Nimetati hulk kandidaate. Sekretäär kirjutas nimed klassitahvlile. Et amet tähtis, siis arvustati iga kandidaat tema oma äraolekul läbi. Toodi ette igaihe hääd ja vead. Pean tunnistama, et arvustus väga õige oli.

Valimist toimetati salaja, sedelitega. Kohtunikkudeks said õpilased, kes olid tõesti kõige lugupeetavamad. Mõnigi õpilane, kes ennast võimumeheks näidata tahtnud, sai valimisel paar häält.

Tagajärjed olid niisugused, et neid rahuldavaiks võis lugeda. Olgu üks juhus siin ära tähendatud.

Kord oli poiss, kel õige ulakad kalduvused, söimamisega „sisse kukkund“. Kohus tuli asja õiendama. Omavalitud

kohtu autoriteet oli nii suur, et õpilane, kes õpetajale tema noomituse pääle oleks tagaselja keelenäitamiseega vastand, kohtu „esimehe“ ees põlvili seistes nutuse häälega armu palus. See anti ka.

Esialgul tuli mitmelgi trahvi kanda ja kanti ka. Pärastpoole kadus sõim

Tänavu võtsid õpilased ise kohtu valimise küsimuse üles. Olevat jälle sõimu kuulda. Samad talitused ja, ma loandan, ka samad tagajärjed. —u.

Kooli meelitatav mõju.

Ühte Läänemaa kooli tuli läind aazta sügisel poeglaps, keda õpetaja teatud kartusega vastu võttis. Poisi pahategudest räägiti külas õudseid lugusid. Pois: olevat noa ja kaikaga inimeste ja loomade kallale kippund. Omas ulakuses olevat ta isegi oma haige ema surnavoodil siniseks peksnud. Niisugusele tõrusele oli muidugi kodune kasvatus palju ligi mõjund.

Poiss võeti kooli. Ootuste petteks ei

teind ta terve talve jooksul mingisugust kurja. Isegi vallatusest hoidis ta cemale, kuid mängu hulka astus mõnikord ometi.

Tänavu ei tahtnud isa poissi kooli lasta. Ta võttis pojalt riided ära, et kooliminekut takistada. Mis tegi aga poiss? Salaja ajas ta enesele isa palitu selga ja jooksis kooli. Esimene asi — palus omale abi.

Poiss jäeti kooli ja otsustati abi anda.

Koolielu meeldib poisile, kes kodus ainult söimu kuulnud. Ta ei taha enam koju minnagi, vaid saadab palju parema meelega ööd koolimajas mööda.

Ja pahateod, millest küla hirmulugusid rääkis, on koolis nagu ära unustatud.

Vististi oli see sõbralik ümberkäimine, lapselik meeoleolu, mis poisi iseloomu paremuse poole pööris.

Huvitav on selle lapse edapidist arenemist jälgida. —u.

Kirjandus. Arvustus.

Herta Weiderman ja Chr. Brüller.

Väike arvaja. Tallinn. Kirjasutusühisus „Kool“, 1922.

„Väike arvaja“ I. andele on järgnend „Väike arvaja“ II. — teise õppeaasia tarvis. See ülesannete kogu sisaldab, pääle tehete igasuguste arvudega saja ja täissajalistega tuhande piiris, ka geometria algkursuse nimetatud õppeaasiale.

Raamatut lehitsedes, võib konstateerida kõige päält mitmekülgsust materiaali käsitamises — omadus, mis raamatut ei lase minna igavaks ei õpilasele ega õpetajale. Otsitavate arvude koht ja neid sisaldavate avalduste kaju teisedub isegi samal leheküljel mitmel korral; see äratav huvi ja kaotab vaheseinä algebra ja aritmeetika vahel.

Ülesannetes on mõõtudest meetrisüsteemile sellekohane lugupidamine osaks saand, sest sellel mõõdustikul (kilogramm, gramm, kilomeeter, meeter, sentimeeter) on tuntav ülekaal teiste ees. Kuid ka teised, rahva seas tarvitatavad mõõddud, milliseid ei saa ettekirjutusega ja seadusega ühe hoobiga kaotada, tulevad ette (nael, puud, jalg, arssin, toopjne.). Iseäranis kiiduväärt on, et ülesannetes ei ole, pääle mõne üksiku, tege-

mist ostu- ja müügihindadega, millised küll võivad vastata raamatu kirjutamise ajale, kuid raamatu tarvitamise ajal tarviliselt tunduvad ebakohastena.

Uudisena esinevad kiirarvamise näited; ülesäädmisel raamatus oleks olnud soovitatav neid nii korraldada, et tüüpe kohti esimese arvu all mitte ei saaks võtta kordamise kriipsu asemel, millesena niisugune tühi koht arvatavasti küll mitte ei ole mõeldud.

Kiri on raamatus küllalt suur; see asjaolu aitab tagasi hoida pahet, midä sünnitab lugemine laste silmadele meie kodude ja koolide halvul valgustusoludel.

Selle vastu on aga mitmes kohas tulbad avaldusteoa paigutatud liiga teineteise ligi, mis väsitab silmi ja annab mulje, nagu oleks mitme tulba ühel kõrgusel asuvad avaldused kõik võrdsed, näiteks, lehck. 44:

$$45:5+39 = 95-40:5 = 80:10+35:7 =$$

Üksikute avalduste vahel oleks pidand vähemalt niipalju olema vahet, et sinna mahuks nõuetav vastus ja lahutatav vahemärk.

Raamatu keel rahuldab lugejat ja tarvitajat. Ei saa aga siiski tähendama jätta, et kohe eesotsas (lehek. 7) sõna „tajumine“ tundub siin võõrana ja

ebakohasena. Sõna ei kutsu esile ettekujutust sellest, mida ta tahab tähendada. Teda ei tunne ka matemaatika sõnaraamat, samuti ka õpetajad, kellega juhust on olnud selle üle kõnelda, olgugi, et uute sõnade kogus temal ase on antud. Siin oleks võimalik leida kohasem sõna.

Tehete juures tarvitatakse „kokku arvata“, „liita“, „maha arvata“, „ära võtta“ jne. Soovitav on siin tarvitada veel muid teiseid, mis igapäevases elus ette tulevad. Sarnasel puhul oleks võimalik hoiduda ühest juurest päritolevate sõnade kõrvuseisust, näit.: Kokku arvata arveaual.

On sümpaatlik ja otstarbekohane, et algteated geomeetriast on ühises raamatus aritmeetika ülesannete koguga.

Geomeetria algteadete käsitlemine on lihtne ja laste vanadusele vastav; on küsimised ja, mis pääasi, ülesanded töödeks, milliseid lapsed oma kätega täitma peavad. Viimased on väga mitmekülgset laadi. Kindel on, et raamatus võetud käsitlus — järjekord (keha, pind, joon) õpetamist teeb näitlikumaks, kui vastupidine järjekord.

Üksikasjadest peataksin „aluse“ nimetuse juures. Minule paistab, et väikestele lastele ei maksaks kõnelda, et kuubil on kaks alust. Lapsed saavad

asjast nii aru, et aluseks on see tahk, mis allpool. Et sellele vastuseisev tahk ka aluseks olla võib, ei seleta midagi, sest ka teised tahud võivad olla alusteks, ja nii peaks kõnelema juba kuuest alusest. Definitsiooni põhjal ülemisele tahule aluse nimetus anda, seda siin ei maksa — pole ka mingit tarvidust selle järele.

Üldse aga oleks kohasem, kui keha juures kõneleme põhjast. Kuubil, prismil jne. oleks sellega kaks põhja, milliseid vastava seisukoha puhul võiksime, kui selleks tarvidus, nimetada alumiseks ja ülemiseks.

Lhk. 10⁷, harjutuses 10, räägitakse, et „vahatükid on kuubi tipud“. Harilikult tulevad need vahatükid liiga suurtena selleks, et nad näitlikkuse otstarbel tippude nimetust võiksid kanda. Oleks parem ütelda, et „vahatükkide juures on kuubi tipud“.

Üldse võib „Väikest arvajat“ koolidele soojalt soovitada, nii aritmeetiliste ülesannete kogu kui geomeetria algteadete poolt. Lapsed ja õpetajad koolides, kus raamat juba tarvitusel, on selle heameele vastu võtnud. Loodetavasti aitab „Väike arvaja“ tublisti kaasa matemaatika õpetamise huvitavaks tegemiseks ja elustamiseks.

J. Kivvet.

Esperanto alalt.

Loeng Esperantost.

Pärnu koolinõorsoo-ühingu kutsel ja Tallinna esperantistide ühingu „Espero“ korraldusel kõneles laupäeval, 11. nov. s. a., kell 6 õhtul, Kooliseltsi saalis Tallinna Esperanto õpetaja H. Sakaria rahvusvahelise abikeele küsimusest ja selle lahendusest Esperanto näol. Poolteisttunnilist kõnet jälgis kokkutulnud saalitäis kuulajaid suure põnevusega. Kõrvalruumis korraldatud Esperanto raamatute ja kirjatööde n. m. näitus-leidis elavat tähelepanu. Kõne lõpul andis end ligi 20 kursuslast üles. Kursuste juhatajaks paluti is. J. Törn, Tallinnast.

Kool.

Gävle (Rootsim.) linna koolivalitsus otsustas Esperantot õhtutehnikumi õpekavasse võtta. — Frensis (Itaalias) algasid sel nädalal kohalikes rahvakoolides Esperanto kursused prof. dr. Dante

Quarta juhatusel. — Rotterdami rahvaülikooli Esperanto kursustel on osavõtmine elav. — Tshhehi haridusministri poolt ilmus mõne aja eest ametlik ringkiri, mille põhjal Esperanto õpetus kõigis kesk-, kaubandus- ja linnakoolides lubatud. — Gerard-koolis, Aleksandrias (Egiptuses) algas Esperanto kursus 50 osavõtjaga. — Karlovo (Bulgaaria) progümnaasiumis juhatab prof. J. Krestanoff Esperanto õpetust. — Mehiko pealinnast teatatakse Esperanto kursustest. Ilmus kohalikkude esperantistide ajakiri „Arguso“.

Mitmel maal.

Tshhehi-Slovaakia sakslaste seas on viimasel ajal suurt huvi Esperanto vastu märgata: 12 Tshhehi linnas algas hiljuti uusi Esperanto kursusi. — Saksamaal kasvab Esperanto tarvitajate arv järjesti: uuesti avatud kursuste üle

tuuakse teateid Berliinist, Dresdenist, Leipzigist, Breslaust, Essenist ja mujalt.

Kodumaal.

Valgas avatud Esperanto seltsi „Esperantista Mondo“ juhatusse valiti esimeheks kooliõpetaja Erniits ja kirjat. Protopopov. — Tallinnas töötab, viimaste andmete põhjal, 8 Esperanto kursust.

„E. S. E.“

Zamenhofi nimelisi tänavaid on praegu mitmes linnas olemas, nii näit. Barnaulis, Bialystokis, Vitebskis, Gdovis, Dankovis ja Rio de Janeiros.

„Chocolats Tobler S. A.“ kuuluva Schveitsi sokolaadivabrik tarvitab reklaami otstarbel Esperanto keelt.

„Loga-Calculator S. A.“ teine tuntud kaubanduslik ettevõte, Zürichis, saadab soovijaile Esperanto prospekte oma uue-
mast leidusest (uut tüüpi logaritmi määraja) maksuta laiali.

Ilmakirjanduse tähtsamaid ilukirjanduslikke teoseid on hakand eeskujulik-

kes lisaväljaandeis kirjastama Leipzigis suurem kirjastusäri „Ferd. Hirt & Sohn“. Ilmund on juba üle kümne kõite.
„E. S. E.“

Insenerid. Rio de Janeiro inseneride ühing otsustas oma viimasel koosolekul Esperantot toetada ja tema sundlikku õpetust koolides nõuda, eriti tehnikumides ja kunstiõppeasutustes.

Lapsed. Budapestis, 24. nov. — 3. dets. peetaval rahvusvahelisel „Laste elu“ näitusel esineb Esperanto osakond laste esperantokeelsete kirjatööde ja postkaardikogudega.

Tehnika-ülikoolid. Praga politehnikumi professorite nõukogu võttis õppekavasse ka Esperanto loengud üles. Lektoriks paluti tuntud kirjanik-publitsist Aug. Pitlik.

Rahvaülikoolid. Mineval kuul algas mitmes väljamaa rahvaülikoolis Esperanto keelekursusi, muu seas Freiburgis ja Pantinis, nagu viimastest „Esp. Triumfontast“ loeme.

Kroonika.

Avalikkude keskkoolide seaduse

võttis riigikogu 20. novembril s. a. lõplikult vastu. Suurem osa paragrahve võeti hariduskomisjoni poolt esitatud kujul vastu. Haridusministeeriumi ettepanek usuõpetust keskkoolile sunduslikuks teha, kui on teatav õpilaste arv, kus seda ainet õppida soovivad, lükkati Riigikogu poolt tagasi. Peatume edaspidi pikemalt selle seaduse juures. E. M.

Uueks hariudministriks

on sennise haridusministri h-ra Baueri asemel uues valitsuse koosseisus, mis 21. novembril s. a. Riigikogu poolt ametisse kinnitati, sennine Tallinna linna-
koolivalitsuse juhataja A. Veidermann (töerakondl.). E. M.

Uueks riigi haridusnõunikuks

h-ra A. Jansonil asemele, kes juba augusti kuus sellest ametist lahkus, on 21. nov. s. a. õpet. A. Nei nimetatud, kes senni Tallinna linna tütarlaste kom-
mertsikooli juhataja kohuseid täitis (h-ra H. Baueri asemel tema haridusministriks olemise ajal). Arvatavasti saab h-ra H. Bauer nüüd kommertsikooli juhatajaks jälle tagasi. E. M.

Valgamaa Õpetajate Liit

võeti Eesti Õpetajate Liitu vastu, Õpetajate Liidu juhatuse koosolekul 13. nov. s. a. E. M.

Pensioniseaduse kiirema maksmapanemise asjus

otsustas Õpetajate Liit vastava märgukirjaga pöörduda kõigi Riigikogu rühmade poole. E. M.

Eesti Õpetajate Liidu asemikkude koosolek

on 30. detsembril s. a. Tallinnas. Pääle aruannete, eelarvete ja valimiste on päevakorras ka Liidu toetamiskapitaali asutamise küsimus. E. M.

Rajariikide pedagoogilist konverentsi

kayatseb Eesti Õpetajate Liit ära pidada 1923. a. suvel Tallinnas kahe laulupidule eelneva päeva jooksul.

Konverentsist kayatsetakse osa võtma kutsuda Soome, Läti, Leedu ja Poola õpetajaskonna esitajad. Eesti võtaks osa kuue esitajaga (mitmesuguste koolitüüpide õpetajate hulgast). Pääle selle võiksid sõnaõigusega osa võtta ka teised õpetajad, kes seda soovivad.

Esialgsete kavatsuste järele oleks päevakord üldjoontes järgmine:

1. Kooli sisemine korraldus ja kasvatuslik külg (administratsioon, distsipliin, tundide arv ja kestus, raamatukogud, õppevahendid, õpilaste organisatsioonid jne.)
2. Jooksev informatsioon uuemaist koolireformidest ja seadustest.
3. Õppe- ja tunnikavad.
4. Õppemetoodid ja kasvatuslised voolud.
5. Statistilised andmed koolide, õpetajate ja õpilaste arvu ning hariduse eelarvete kohta.
6. Järgnevate kongresside laad ja töökavad.

Konverents peaks olema peaaesjalikult informatsioonilist laadi, kuid võiks ka üldküsimusi käsitada. E. M.

Haridusministeeriumi 1923. a. eelarve kogusumma on 463.817.300 marka, mis moodustab riigi eelarvest 7,4 prots. (käes-

oleval aastal 6,7 prots.). Kasvand on kooliosakonnas päeva- ja sõidurahad, kuna kavatsetakse õpetajaid välismaale saata tutvunema töökooliga ja kurtummade ning majapidamiskoolidega. Uute tööstuskoolide ning -kursuste asutamiseks on ette nähtud 3.344.400 marka.

Abirahade hulgas on ka 1.008.000 m. loovaile kunstnikele.

Avalikkude ja riigikoolide eelarve on suurenenud õpetajate palga suurenemise tõttu, mis kavatsetakse maksma panna ühes riigiametnikkude palkade suurendamisega. E. M.

Eesti Õpetajate Liidu juriidiline nõuandja,

vann. advokaat hr. R. Eliaser, annab (sellekohase kokkuleppe järele Liidu ja hatusega) nõu ja juhatusi õpetajate kutsealasse puutuvais juriidilistes küsimustes tasuta. Õpetajad, kes juriidilist abi vajavad, tuleb selleks isiklikult ehk kirjaliselt pöörduda E. O. L. büroo poole! (Tallinn, Gogoli tän. 4). Infobüroo.

Ajakirjandusest.

Eesti Kirjandus nr. 9: J. Luiga — Läti Hendriku kroonika kriitika. J. Aavik — Puudused uuemas Eesti luules. M. J. Eisen — Linnud rahvasuus. A. Kruusberg — Eesti rahvusliku ärkamisaja tumedad momendid.

Eesti Keel nr. 3—4: L. Kettunen — Tööd alates A. Saareste — Keelenäide Mihkli kihelkonnast. Aarni Anttila — Eesti keele „Kassi koera“ (-kass ja koer) vahekorra selgituseks. Lauri Kettunen — Järelmärkus „sõlg sõna alg tähenduse“ puhul. A. S. — Üheksas üleskutse teadete kogumiseks Eesti sõnavara kohta. Raamatute ülevaade. Toimetusele saadetud kirjad.

„Ajaloosises ajakirjas“ nr. 3 valgustab H. Sepp „Hermann Poorteni kriis, kui huvitavat lisaainet Narva piiranuse ja lahingu uurimiseks“; Linda Metslang annab „ülevate akadeemilise ajaloo seltsi tegevusest 1920—1922. a.a.“; R. K.

avaldab ühe „dokumendi talupoegade vastuhakkamise kohta Karulas 1784. a.“; P. Bauman tutvustab lugejaid „kirjandusega vana ajaloo alal aastail 1911—1922. a.a.“; lõpus „varia“ (üht ja teist).

„Ajala. ajakiri“ ilmub neli korda aastas akadeemilise ajalooseltsi väljaandel (Talitus asub Tartus, Gildi tän. nr. 8). „Ta säeb enda ülesandeks — toimetuse seletusel — tõlgitseda ajaloolisi harrastusi, äratada huvi ajaloo, eestkätt meie rahva ajaloo vastu võimalikult laiema ringkonnis, tahab pöörduda tähelepanu kõigile nähtustele kodumaa ajaloo uurimise alal ja jälgib pääjoontes ka üldise ajaloo uurimise edusamme väljaspool meie kodumaad.“

„Ajala. ajakirja“ tellimishind — 150 marka aastas — võimaldab igale haritud eestlasele, eestkätt just igale rahvalgustajale, tähtsa ja tarvilise ajakirja omandamise. V. O.

Trükivea õiendus.

„Kasvatus“ Nr. 21, lhk. 348 sõna „Bonvier“ asemel peaks olema „Rouvier“ (loe: ruvjee).

Uus!

Uus!

Kauplus „Elu“

soovitatav koolidele kooliraamatuid, vihkete, julgi, julepäid, mitmesuguseid pliiatside, kirjutus- ja joonistuse materjaali, lastefirjandust, pilta jne.

Palume kõiki uut kauplust vaatama tulla!

Wõru maakonnavalitsus vajab

II foolinõunittu

Sooviavaldused 20-margalise tempelmargiga, ühes lühiteise elulookirjeldusega ja tarviliste dokumentide ärakirjadega palutakse saata haridusolafonnale.

Valimine on maakonnandufogu ees 18. detsembril f. a.

Wõru maakonnavalitsus.

Jõhvi alevi 6-klassiline algkool vajab

õpetajaid

Valimised 14. detsembril 1922. a. alevikoolivalitsuse ees.

Jõhvi alevikoolivalitsus.

Ajakirja „Kasvatuse“

tellimisi

võtavad vastu kõik postkontorid.

Peale postkontorite võtavad tellimisi vastu:

- Tallinnas:** K.-ü. „Kool“, Suure Karja tänav, Tallinna õpetajate Seltsi asjaajaja õp. J. Tamm, seltsi büroos, Gogol'i tän. 4.
- Pärnus:** Pärnu õpetajate osatühisuse „Liidu“ raamatukauplus. Pärnu õpetajate ühingu kassahoidja õp. J. Mühlbach.
- Narvas:** Narva õpetajate Seltsi esimees õp. J. Sõster.
- Tartus:** „Postimehe“ raamatukauplus. Op. J. Soll, Tartu õpetajate Seltsi büroos, Jaani tän. 14
- Viljandis:** Viljandimaa õpetajate Liidu raamatukaupluses hra A. Moks.
- Rakveres:** Eesti õpetajate Vastastikku Abiandmise Seltsi raamatukauplus.
- Paides:** Tarvitajate ühisus „Iva“.
- Järva-Jaanis:** õpetajad M. Väli ja J. Laan.

Ajakirja

„Kasvatuse“

endiseid aastakäike

on nüüd kerges köites (bro-
schüüritult) ajakirja talitu-
sest saada.

Üksikute eksemplaaride hind:			
1919. aastakäik	120	marka	
1920. „	350	„	„
1921. „	450	„	„

Suuremal arvul tellijaile
25—30 prot. hinnaalandust.

1921. aastakäikude eksemplaare on
järel ainult õige piiratud arvul.

E. Õ. L. kirjastustoimkond
(Tallinn, Gogoli puiestee 4, Lastek. üh. ruumes.)